

MEINDERT DIJKSTRA

PALESTINA EN ISRAËL

*Een verzwegen
geschiedenis*

MEINDERT DIJKSTRA

PALESTINA EN ISRAËL

*Een verzwegen
geschiedenis*

KOKBOEKENCENTRUM UITGEVERS
UTRECHT

ISBN 978 90 435 4213 5 (boek)
ISBN 978 90 239 5623 5 (e-book)
NUR 692

Boekverzorging: Studio Anton Sinke
Omslagbeeld: Khalil Raad / Collectie Vriezen
(Universiteitsbibliotheek Utrecht)
Kaart: Karel Vriezen

© 2018 Uitgeverij Boekencentrum, Utrecht
www.kokboekencentrum.nl

Alle rechten voorbehouden

*Dit boek is opgedragen aan hen die in verleden
en heden zich hebben ingezet voor de bewaring
van Palestijns erfgoed, zoals Gustaf Dalman,
Theo Vriezen, Khalil Raad, Tawfiq Canaan,
Edward Saïd, maar ook organisaties als
Palestine-family.net, Zochrot en Emeq Shaweh*

INHOUD

Voorwoord	11
INLEIDING	
Waarom een nieuwe geschiedenis van Palestina en Israël?	13
Prolegomena van een ‘nieuwe geschiedenis’ van Palestina en Israël	15
Wie behoort het erfgoed uit het Palestijnse bodemarchief?	20
Palestijnen en Joden woonden altijd al samen in het land	22
1. VAN PELESJET TOT PALESTINA	
Wanneer is een groep mensen een volk in een land?	25
Historische aanwijzingen voor Israëls komst naar Kanaän	27
Palestijnen kwamen over land en over zee naar Kanaän	29
Palestina en Israël al zo’n dertig eeuwen samen in Kanaän	33
2. DE FILISTIJNEN UIT KAFTOR OVERZEE EN EGYPTEN, ISRAËLIETEN UIT EGYPTEN EN DE WOESTIJN (?-1050 V.CHR.)	
Demografische veranderingen in Kanaän van 1200 tot 1050 v.Chr.	36
Diverse voorzaten van Israël vestigen zich in Kanaän	40
Filistijnen/Palestijnen uit Kaftor en Egypte vestigen zich in Kanaän	43
3. FILISTIJNSE STADSTATEN EN DE KONINKRIJKEN ISRAËL EN JUDA (CA. 1050-538 V.CHR.)	
De vroege Levantijnse staten in het eerste millennium v.Chr.	49
Onder de schaduw van het Neo-Assyrische rijk	57
Vazallen van het Neo-Assyrische imperium	64
De ondergang van Assyrië en de opkomst van het Neo-Babylonische rijk	69
Samenvatting van de koningentijd	77

4. DE PROVINCIES VAN KANAÄN IN DE BABYLONISCHE EN PERZISCHE TIJD	
Van de Neo-Babylonische naar de Perzische tijd in Palestina	81
De geschiedenis van de Perzische satrapie <i>Eber Nari</i> ‘Over de Rivier’	85
De provincie Jehud in de Perzische periode	91
De andere delen van de satrapie <i>Eber Nari</i> en de satrapie Egypte	94
Jehud en Samarina gaan gescheiden wegen	96
In de marge van het Perzische wereldrijk	98
5. KANAÄN ALS SPEELBAL TUSSEN DE PTOLEMAEËN EN DE SELEUCIDEN	
Alexander de Grote en de Diadochen in Palestina	104
Palestina onder de Ptolemaeën	107
Palestina onder de Seleuciden	110
De godsdienstige situatie in Palestina in de derde eeuw v.Chr.	113
6. DROMEN VAN GROOT-ISRAËL: DE MAKKABESE REVOLTE EN HET HASMONESE KONINKRIJK	
Palestina onder Antiochus III en zijn opvolgers (195-168 v.Chr.)	115
De Makkabese revolte onder Antiochus IV Epifanes (168-164 v.Chr.)	118
Consolidatie van de Makkabese macht (164-134 v.Chr.)	123
De zelfstandige Hasmonese staat (134-63 v.Chr.)	125
7. PALESTINA ONDER ROMEINS BESTUUR EN DE FAMILIE VAN HERODES, KONING DER JODEN	
Het einde van het Hasmonese koninkrijk	131
Herodes de Grote, koning der Joden (39-4 v.Chr.)	134
De Nabatese staat en de Dekapolis	135
Palestina na de dood van Herodes de Grote	137
Jezus van Nazaret, de profeet uit Galilea (ca. 1-31/32 n.Chr.)	138
8. VAN JEZUS’ DOOD TOT DE ONDERGANG VAN JERUZALEM (70 N.CHR.)	
Palestina tot aan de Joodse opstand	145
De Joodse oorlog tegen Rome (66-70 n.Chr.)	148
Romeinse maatregelen tegen de christenen in Rome en elders	153

9. PALESTINA NA DE JOODSE OORLOG TOT CONSTANTIJN I, DE GROTE	
Continuïteit en discontinuïteit in Palestina na de Joodse opstand	156
Het herstel van het jodendom na de Joodse oorlog	157
De niet-joodse inwoners en jodenchristenen van Palestina	161
De opstand van Simon bar Kosiba (132-135 n.Chr.)	163
De jodenchristenen en de heidenchristelijke kerken van Palestina	168
Het jodendom na de opstand van Bar Kosiba	172
10. IN DE SCHADUW VAN BYZANTIUM TOT DE PERZISCHE EN ARABISCHE VEROVERING	
Het einde van de christenvervolgingen in Palestina	175
Demografische veranderingen in de vierde eeuw	177
Kerken, kloosters en scholen in de vierde en vijfde eeuw	179
Griekse en Syrisch-Aramese kerken in Palestina	182
Joden en Samaritanen in de Byzantijnse periode	184
Christelijke bloei en broedertwist in de vijfde en zesde eeuw	186
Maatregelen tegen Joden, Samaritanen en pagane groepen	189
De rampzalige laatste eeuw van Byzantijns Palestina	192
11. PALESTINA ONDER DE VROEG-ISLAMITISCHE KALIFATEN	
Palestina in de tijd van de opkomst van de islam	196
De Arabische verovering van het Midden-Oosten	199
De eerste eeuwen van het oriëntaals christendom onder de islam	202
Het jodendom in Palestina onder de vroege islam	208
De eerste grote vervolging van christenen en joden onder de islam	211
De turbulente elfde eeuw in Palestina	213
12. PALESTINA IN DE VROEG-OTTOMAANSE EN MAMMELUKSE TIJD (1200-1500)	
Het Nabije Oosten tot halverwege de dertiende eeuw	217
De renaissance van de oriëntaalse orthodoxie en de Europese renaissance	220
Joden en Samaritanen in de mammelukse periode in Palestina	224
De afloop van de kruistochten en de mammelukse 'gouden eeuw' in Palestina	226
Ibn Battúta in Palestina van de veertiende eeuw	235
De christelijke gemeenschappen in de twaalfde tot vijftiende eeuw	238
Migratie van Joden uit Europa naar het Ottomaanse rijk en Palestina	240

13. PALESTINA IN DE LAAT-OTTOMAANSE TIJD (1500-1800)	
Palestina als provincie van het laat-Ottomaanse rijk	244
Palestina en het Joodse messianisme van de zestiende en zeventiende eeuw	252
De lokale christelijke kerken van Palestina onder Ottomaans bestuur	259
Palestina onder emir Zahir al-Umar al-Zaydani	264
De Samaritanen	271
Samenvatting van de demografische ontwikkelingen in Palestina tot ca. 1900	273
14. DEMOGRAFISCHE ONTWIKKELINGEN IN PALESTINA IN DE NEGENTIENDE EEUW	
Palestina aan het begin van de negentiende eeuw	275
De Egyptische bezetting van Palestina	277
De koloniale grootmachten en Palestina na de bezetting door Egypte	280
Zending en missie op weg naar Palestina	284
Christen-zionisme en de stichting van religieuze kolonies in Palestina	289
Wedergeboorte van Jeruzalem in de negentiende eeuw	294
De autochtoon christelijke gemeenschappen van Palestina	296
De komst van Joodse migranten naar Palestina ca. 1850	298
De nieuwe Joodse migraties vanaf 1880 en het ontstaan van de nieuwe Jisjoew	303
De komst van het Joodse politieke zionisme in Palestina	305
Samenvatting van de demografische veranderingen in de negentiende eeuw	309
15. EPILOOG: WAT LEERT DEZE GESCHIEDENIS?	313
Register van persoonsnamen en geografische namen	315
Bibliografie en noten	329
Lijst van afbeeldingen	352

VOORWOORD

Toen ik een vriend vertelde dat ik bezig was een geschiedenis te schrijven van het Palestijnse volk, reageerde hij: ‘Maar daar zijn toch al honderden boeken over geschreven, wat denk je daaraan nog te kunnen toevoegen?’ Inderdaad zijn er al talloze boeken geschreven over het Palestijnse probleem, of het Israëliisch-Palestijnse conflict. Die wekken vaak de indruk dat het Palestijnse volk pas ontstaan zou zijn in confrontatie met de wording van de moderne staat Israël. Sommige geschiedschrijvers willen dat liever ook zo houden: Er bestond vroeger nooit een Palestijns volk, laat staan een Palestijns land of een Palestijnse geschiedenis.

Dit jaar bestaat de moderne staat Israël zeventig jaar. Men kent doorgaans het verhaal van de winnaars, maar wie kent eigenlijk het verhaal van de verliezers? Het Palestijnse verhaal van de *Naqba* (de Ramp), het verhaal van verloren land en verlies van erfgoed? Voor alle duidelijkheid: dit boek gaat niet over de afgelopen eeuw van het Israëliisch-Palestijnse conflict, maar juist over de voorgeschiedenis van Israël en Palestina in het omstreken land van belofte. Een verzwegen geschiedenis van winnaars en verliezers in hetzelfde land. De namen Israël en Palestina duiken voor het eerst op in de dertiende eeuw v.Chr. in Egyptische inscripties. In die periode dat beiden nog een groep migranten zijn op zoek naar een vaste woon- en verblijfplaats in Kanaän. Vanaf dit primitieve begin volgt dit boek het spoor van de Palestijnen en Israëlieten tot aan de Eerste Wereldoorlog.

Het overige van de geschiedenis is bekend. Minder bekend is dat het land, of eigenlijk de landbrug tussen Afrika en Azië aan weerszijden van de rivier de Jordaan, al eeuwen daarvoor bezet werd gehouden door grootmachten, werd doorkruist en bewoond door volken en stammen overal vandaan. De voorzaten van Israël, de koninkrijken Juda en Israël, de Joden van de provincie Jehud en Judea daarna, deelden onder de Perzen, de Romeinen en onder bestuur van Byzantium en het islamitisch kalifaat tot aan het Ottomaanse rijk met andere volken dezelfde geschiedenis op de bodem van Kanaän en Palestina. Hopelijk helpt dit boek te begrijpen waarom de thans levende Palestijnen waar ze ook vandaan komen, geworteld zijn in hun erfgoed Palestina en nog altijd recht

hebben op een eigen land, volk en staat.

Voor wie schreef ik dit boek? Allereerst voor allen die meer willen weten van de voorgeschiedenis van het huidige Palestina en Israël. Ieder, die naast het beeld van 'de geloofde geschiedenis' ook een toetsbaar verhaal wil lezen over Israël en Palestina op basis van recent historisch en archeologisch onderzoek. Ook laat ik in dit boek reizigers en pelgrims naar het Heilige Land uit alle eeuwen aan het woord. Misschien is het daarom zinvol dit boek ook te lezen wanneer men daarheen op reis wil gaan en iets van het huidige conflict Israël-Palestina wil leren begrijpen vanuit de lange voorgeschiedenis.

Rest mij hier nog allen te bedanken die op een of andere wijze betrokken waren bij het wel en wee van dit boek in wording. Zij, die mij behoed hebben voor al te simpele reconstructies van een uiterst complex geschiedverhaal in een zeer gevarieerd landschap dat door drie godsdiensten al eeuwenlang wordt beschouwd als een Heilig Land. Ik noem vooral mijn kritische medelezers dr. Jan Slomp, dr. Henri Veldhuis, dr. Karel Vriezen, ds. Yolanda Voorhaar en ds. Jan den Hartog. Uiteraard draag ik alleen de verantwoording voor het historische beeld dat hier wordt geschetst. Ook dank ik Inge Slings, die mij onvermoeibaar hielp de tekst te verbeteren en tenslotte mijn uitgever van Boeken-centrum, Nico de Waal die dit avontuur aandurfde, maar mij ook opriep om meesterschap in de beperking te tonen en zo mijn lezers te sparen.

Meindert Dijkstra,
Ede, februari 2018

INLEIDING

WAAROM EEN NIEUWE GESCHIEDENIS VAN PALESTINA EN ISRAËL?

Toen Max Nordau in 1897 in Palestina aankwam, schijnt zijn eerste geschokte reactie te zijn geweest: ‘Maar er wonen Arabieren in Palestina! Dat wist ik niet...’ En een delegatie rabbijnen op bezoek in Palestina om de mogelijkheden van Joodse migratie te onderzoeken, telegrafeerde naar huis: ‘De bruid is mooi, maar ze is al weggegeven...’¹ Een paar jaar geleden werden in het Gutman Museum of Art van Tel Aviv foto’s tentoongesteld van de Palestijnse fotograaf Khalil Raad (1854-1957). Kenmerkend was de reactie van veel Israëliische bezoekers: ‘Hé, er leefden toen mensen hier.’² Ze zagen oude foto’s van Palestijnse joden, christenen en moslims uit de periode dat de eerste moderne migraties van Joden naar Palestina op gang kwamen: ‘Een volk zonder land op weg naar een land zonder volk,’ zo dacht men destijds. Ergens in de negentiende eeuw werd deze slogan in een of andere vorm geboren. Waarschijnlijk gebeurde dat voor het eerst in christen-zionistische kringen en later pas in Joods-zionistische kringen. Die uitspraak ging een eigen leven leiden in de moderne mythe van het lege land. Het was geen nieuwe mythe, ze was al zo oud als het Oude Testament zelf, maar daarover later. Hoewel men op allerlei websites nog wel de bewering kan vinden dat Palestijnen geen volk zijn of zelfs nooit als volk hebben bestaan en dus ook geen eigen staat nodig hebben, is in Israël zelf en ook elders het besef groeiende dat men de miljoenen Arabischspreekende mensen met een Palestijnse identiteit niet eenvoudig onder het Arabische tapijt van het Midden-Oosten kan vegen. Toch kijken weinig publicaties over Palestina en het Palestijnse volk verder terug dan het begin van de vorige eeuw. Meestal komen Palestijnen pas in beeld met de eerste moderne migratiegolven van Joden vanaf ca. 1880. Pas het boek van Rashid Khalidi over de Palestijnse identiteit deed me ontdekken welke rol de Palestijnen reeds speelden in de Arabische renaissance, die zou leiden tot het ontstaan van vele nieuwe staten in het Midden-Oosten. Maar geen Palestijnse staat dus, hoewel Palestijnen vanaf het eerste uur bij dit emancipatieproces en de strijd voor onafhankelijkheid van de koloniale machten betrokken waren. Bestond er dan al vóór de moderne Joodse *alija*’s begonnen, zeg maar voor de Eerste Wereldoorlog, een Palestijns volk

en Palestijns nationalisme? Woonden er destijds al Palestijnen in het land? Net zoals er Kanaänieten woonden in het land, toen Abram er volgens bijbelse overlevering arriveerde (Gen. 12:6)? Deze vragen zijn de inzet van een demografisch debat dat al meer dan honderd jaar aan de gang is.

Toen ik mij als student specialiseerde in de uitleg van het Oude Testament, bestudeerde ik ook het magistrale werk van Gustaf Dalman, *Arbeit und Sitte in Palästina, I-VII*, Berlin 1928-1942. Dit werk moest helpen om de materiële cultuur zoals het gebruik van potten en pannen, de werk- en de woonomstandigheden van de mensen uit de Bijbel op het spoor te komen. Bijbelwetenschappers bestudeerden het om de zeden en gewoonten van het oude Israël te leren kennen. Pas later besepte ik dat het ook een van de belangrijkste bronnen was voor onze kennis van de Palestijnse cultuur van de laatste eeuwen tot aan de periode van het Engelse Mandaat. Door het werk van Dalman en anderen, zoals de grote cultuurhistoricus van eigen Palestijnse bodem Tawfiq Canaan en een begaafd Palestijns fotograaf als Khalil Raad, ontdekte ik dat er al eeuwen een Palestijnse cultuur bestond, nog voor de eerste Joodse migraties naar Palestina in de moderne tijd op gang kwamen. Later leerde ik Palestijnse families kennen in Jeruzalem en elders, die hun familiegeschiedenis tot in de middeleeuwen terugvoerden. Ik zag en las inscripties in oude gebedshuizen van moslims en christenen, islamitische heiligdommen met Joodse en christelijke wortels en ga zo maar door. Ik las middeleeuwse reisverslagen van pelgrims en van andere bezoekers van het land Palestina en las tussen de regels over de bezoeken aan alle mogelijke en onmogelijke heilige plaatsen dat er naast muzelmannen (moslims) ook nog ‘vergeten christenen’ hun Palestijnse dorpen en hun oude kerken bevolkten en overeind hielden. En het is waar: ook veel aanwijzingen van Joodse presentie alle eeuwen door. Het deed me beseffen dat de band die Joden hebben met het land evenzeer bestaat voor hun Palestijnse medebewoners van het land. Niet-Joden dus die ook op het grondgebied van Palestina woonden vanaf het vroegste begin. Palestijnen met diepe wortels in hun Palestijnse grond net zoals de wortels van hun Roemi’s, hun oeroude olijfbomen.

Waarom ontdekte ik pas zo laat het verschil tussen bijbelse en Palestijnse geschiedenis, tussen het land van de Bijbel en het land Palestina, tussen de geschiedenis van (oud-)Israël en de geschiedenis van de Palestijnen? Bijbelse geschiedenis stopt meestal bij de ondergang van Jeruzalem in 70 n.Chr. Daarna neemt de kerkgeschiedenis het stokje over, maar omdat die meestal vanuit westers perspectief is geschreven, verdwijnen Palestina en het Nabije Oosten na een paar eeuwen buiten beeld, zeker na het concilie van Chalcedon (451), als de oosterse monofysitische kerken ‘kettters’ zijn geworden. Inderdaad zou ik de niet-chalcedonensische kerken, zoals de Koptische kerk, pas leren kennen na 1980, toen ik ruim acht jaar in Egypte woonde en werkte. In Caïro had je dan

nog het geluk dat naast de Kopten alle andere oosterse kerken, orthodox en protestant, er ook kerken hadden, zoals de Armeniërs, de Griekse melkieten, de Maronieten en de Syriërs; weliswaar aan de andere kant van de grens van het Heilige Land in een ander land van de Bijbel, maar het hielp wel om mijn historisch perspectief bij te stellen. Eindelijk begon ik een beetje te zien wat voor een Palestijnse theoloog als Mitri Raheb uit Betlehem heel gewoon is. Ik citeer:

‘Voor mij als Palestijn trekt de geschiedenis van mijn land sporen van de vroegste tijden tot op heden. Voor Palestijnen was het Romeinse rijk niet de laatste grootmacht. Onze geschiedenis ging door met de Byzantijnen (330), de Arabieren (637), de Tartaren (1040), de kruisvaarders (1099), de Ajjoebiden (1187), de Mammelukken (1291), de Mongolen (1401), de Ottomanen (1516), de Britten (1917) en de Israëli’s (1949/67). Om de belangrijkste bezetters maar te noemen.’³

Onze geschiedschrijving leidt inderdaad aan een dubbel manco. Ze doet vaak alsof bijbelse geschiedenis, kerkgeschiedenis en zelfs allerlei kritische en onkritische vormen van Israëltheologie geen politieke geschiedenis zijn, maar universele heilsgeschiedenis. En ze verengt daarbij vaak het perspectief tot ‘het uitverkoren volk’, of daar nu Israël of de Kerk mee wordt bedoeld, meestal in die zogenaamde historische volgorde. Daarmee ontstaat een merkwaardig dubbel historisch continuüm: dat van Israël, het Jodendom en de moderne staat Israël enerzijds en dat van de Kerk als uit Israël voortgekomen anderzijds. Twee historische tijdlijnen die elkaar dan lijken uit te sluiten in het land van belofte waar het allemaal begon: Palestina.

PROLEGOMENA VAN EEN ‘NIEUWE GESCHIEDENIS’ VAN PALESTINA EN ISRAËL

Het ontstaan van de staat Israël in 1948 en 1949 had als keerzijde het begin van de Palestijnse Naqba (de ‘ramp’ of ‘catastrofe’), deels door ‘etnische zuivering’ van de veroverde Palestijnse dorpen en stadswijken in het Mandaat Palestina en deels door de vlucht van Palestijnse burgers naar de buurlanden om aan het oorlogsgeweld te ontkomen. De kwestie van de ‘etnische zuivering’ van Palestina is omstreden, ook al omdat een deel van de bevolking van de moderne staat Israël nog altijd van Palestijnse herkomst is. Feit is echter dat de Joodse diaspora na de stichting van de nieuwe Joodse staat per saldo eindigde in de Palestijnse diaspora, in Israël zelf en in de bezette gebieden van Palestina, de omliggende landen en in de wereld.⁴ Tien jaar geleden schreef Chris van der

Heijden al dat de creatie van de moderne staat Israël in meerdere opzichten een ‘onherstelbare vergissing’ is geweest. Het ontstaan van de Palestijnse diaspora was slechts een van de onverwachte en schier onoplosbare gevolgen ervan. De internationale gemeenschap, die na veel politieke strijd met tweederde meerderheid het verdelingsplan (VN-resolutie 181) op 29 november 1947 aanvaardde en vervolgens de stichting van Joodse staat legitimeerde, wilde daarmee immers een hoger doel dienen dan alleen de stichting van Israël. Men wilde vrede in de regio herstellen door te kiezen voor een tweestatenoplossing in het voormalige Mandaatgebied Palestina. Dat gebeurde echter niet, doordat de Palestijns-Arabische gemeenschap, naar wie niet echt geluisterd werd, nee bleef zeggen tegen verdeling en omdat het Mandaatgebied Palestina in het laatste half jaar tot volstreekte anarchie verviel.

Dat doel lijkt ook nu, tien jaar later na vijftig jaar bezetting en zeventig jaar Erets Israël, verder weg dan ooit. Aan nagenoeg geen van de resoluties van de Verenigde Naties om daar verandering in te brengen is na het verdelingsbesluit gehoor gegeven. Met de Camp-David akkoorden van 1978, de conferentie in Madrid (1991), de Oslo-akkoorden van 1993 is het niets geworden en zelfs de terugkeer van Jasser Arafat in Palestina, die met Yitschaq Rabin en Simon Peres de Nobelprijs voor de vrede in 1994 ontving, mocht niet baten.⁵ Omdat sinds de bezetting van de Palestijnse gebieden in de oorlog van 1967, de inrichting van talloze checkpoints, de bouw van illegale Joodse nederzettingen in dit gebied en tenslotte ook de bouw van de Muur (het Veiligheidshek) op Palestijnse grond, een vreedzame oplossing van het conflict en de stichting van een levensvatbare Palestijnse staat letterlijk in de weg staan, kan de stichting van de Joodse staat Israël in het land Palestina als een ‘onherstelbare vergissing’ op de politieke agenda van de internationale rechtsorde beschouwd worden.

Een dergelijk alternatief beeld van de komst en ontwikkeling van de moderne staat Israël zoals in dit pamflet van Van der Heijden roept weerstand op. Het is immers een aanval op het succesverhaal van de Joodse staat, het verhaal van de overwinning van de kleine Joodse David op de gigantische, Arabische Goliath, een verhaal dat jarenlang de publieke opinie heeft gedomineerd. Tegelijkertijd impliceert de ‘onherstelbare vergissing’ ook een positieve notie. Gedane zaken nemen geen keer en al helemaal niet in de geschiedenis. Men zal daarom in dit boek ook geen pleidooi vinden om de geschiedenis op dit punt alsnog te herzien. Eerder zou ik willen aantonen dat geschiedenis zich niet laat terugdraaien, ook niet op grond van een zionistische of antizionistische kijk op de geschiedenis. Wat betreft de claims van Palestijnen en Joden op het land dat zij bewonen, heb ik er zoveel als mogelijk van afgezien om op theologisch-ideologische argumentaties in te gaan.⁶ Vooral omdat theologisering van het land Israël in de christelijke theologie vaak tot absurde visies op zijn niet-Joodse

bewoners heeft geleid en nog leidt.⁷

Het bestaan van de moderne staat Israël binnen de internationaal gesancioneerde ‘groene lijn’ staat hier niet ter discussie. Vele Israëli die al meerdere generaties in Israël wonen kunnen zich, afgezien van welke motivatie dan ook, met het volste recht als autochtone bewoners van het land beschouwen. Maar dat zou evengoed moeten gelden voor hun medebewoners van dit land, die ik gemakshalve met de ruimere term Palestijnen aanduid. Palestijnse families, die al vele generaties in Palestina woonden, zou men ook niet mogen vragen of zij het recht hebben daar te wonen, zelfs niet als ze destijds uit Palestina zijn verdreven of gevlucht. Men vraagt in Nederland toch ook niet aan afstammelingen van Franse Hugenoten, Sefardische en Askenazische Joden, Duitse veenarbeiders, nazaten van Friese migranten zoals ikzelf en zelfs niet van recent in Nederland geboren Marokkanen en Turken of ze het recht hebben om in Nederland te wonen en dit land als hun land te beschouwen. Het zou in strijd zijn met artikel 1 van de Nederlandse grondwet.

Wel doe ik als buitenstaander in dit boek een poging om ‘claimers’ van het Heilige Land te laten zien dat ze een gemeenschappelijke geschiedenis met anderen delen. Argumenten van etnische en genetische verwantschap zouden daarin ook een rol kunnen spelen, maar ik heb er toch van afgezien van DNA-en ander genetisch onderzoek gebruik te maken. Bovendien kan men ook met dit soort genetische argumentatie selectief omgaan, bijvoorbeeld met beweringen over het zogenaamde Aäron-chromosoom.⁸ De Palestijnse theoloog Naïm Ateek maakte al jaren geleden een keer het grapje dat hij vermoedelijk meer Joods bloed in zijn aderen had dan veel van zijn Israëliische landgenoten,⁹ maar hij wilde toch niet het risico lopen daarom voor de Joodse staat geclaimd te worden, ook al is hij Israëliisch staatsburger. Hij en zijn familie zijn al eeuwen Palestijnen en willen dat zo houden.

Dit boek is geen nieuwe versie van de klassieke geschiedenis van oud-Israël zoals die in het verleden vooral werd bestudeerd, gedoceerd en geschreven in de bijbelwetenschappen aan theologische opleidingen. Hoewel ik dit type geschiedschrijving ook kreeg onderwezen en zelf jarenlang heb gedoceerd, ga ik nu een stap verder. Ik beschrijf het samenleven van verschillende volken, culturen en godsdiensten in de regio Palestina vanaf het moment waarin zij voor het eerst in buitenbijbelse bronnen opduiken tot en met de Eerste Wereldoorlog, globaal tot aan de periode van de nieuwe Joodse *alija’s*, die uiteindelijk zal leiden tot het ontstaan van de moderne staat Israël. Ik doe dit vanuit een regionaal perspectief om oude en moderne vormen van ‘bijbelse geschiedschrijving’, die vanzelfsprekend uitgaan van een historisch continuüm van oud-Israël, Jodendom en de moderne staat Israël, te onderwerpen aan een kritische beschouwing. Zo’n correctieve, alternatieve geschiedschrijving is nodig

Dit jaar bestaat de moderne staat Israël zeventig jaar. Dit boek gaat echter niet over de afgelopen eeuw, maar over de voorgeschiedenis van Israël en Palestina. Een verzwegen geschiedenis van winnaars en verliezers in hetzelfde land, van de 13e eeuw v.Chr. tot aan de Eerste Wereldoorlog. Men kan dit boek lezen als een regionale

geschiedschrijving van Palestina en Jordanië inclusief Israël in het licht van modern historisch en archeologisch onderzoek.

Dit boek helpt vooral te begrijpen waarom de Palestijnen, wat ook hun herkomst is geweest en waar ze nu ook wonen, al eeuwenlang geworteld zijn in hun erfgoed Palestina en nog altijd recht hebben op een eigen land, volk en staat.

Meindert Dijkstra (1946) is emeritus predikant van de Protestantse kerk in Nederland. Hij doceerde Oude Testament en Oud-oosterse godsdiensten en culturen aan het Evangelisch-Koptische Seminarie te Caïro en was als universitair docent werkzaam aan de Faculteit Godgeleerdheid te Utrecht in hetzelfde vakgebied.

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 978 90 435 4213 5 | NUR 292

9 789043 542135 >